

การมีส่วนร่วมในชุมชน ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิตของ
หัวหน้าครัวเรือนในโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองลาดพร้าว
เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร*

COMMUNITY PARTICIPATION, HOUSING SATISFACTION, AND QUALITY OF
LIFE OF HEAD OF FAMILY AT LADPRAO CANAL COMMUNITY
DEVELOPMENT PROJECT, SAIMAI DISTRICT IN BANGKOK METROPOLIS

อัญชิสา หัตถุมพล, เฉลิมขวัญ สิงห์วี

Anchisa Hatchumphon, Chalermkwan Singhwee

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

Corresponding Author E-mail: anchisa.ha@ku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. ระดับการมีส่วนร่วมในชุมชน ระดับความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยและระดับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือน 2. ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในชุมชนกับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือน และ 3. ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ หัวหน้าครัวเรือนที่อยู่อาศัยในโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองลาดพร้าว จำนวน 177 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า T-test, F-test และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การมีส่วนร่วมในชุมชนของหัวหน้าครัวเรือนอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=3.99$) ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.54$) และคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=4.22$) 2. หัวหน้าครัวเรือนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน คือ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ความพอเพียงของรายได้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและภาระด้านที่อยู่อาศัย มีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน 3. การมีส่วนร่วมในชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4. ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมในชุมชน; ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัย; คุณภาพชีวิต

*Received October 12, 2023; Revised October 27, 2023; Accepted October 31, 2023

Abstract

Objectives of this study were 1. To study the level of community participation, housing satisfaction, and quality of life of the head of family, 2. To compare the quality of life of the head of the family classified by different personal factors, 3. To study the relationship between community participation and the quality of life of the Head of the family, and 4. To examine the relationship between housing satisfaction and the quality of life of the head of the family. The samples were 177 Heads of the family at the Ladprao Canal community development project in the same district in Bangkok Metropolis. The data were collected using questionnaires divided into four parts: Part one, personal factors information; Part two, community participation; Part three, housing satisfaction; and Part four, quality of life. Analyzed the data by using a statistical package program. Statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and Pearson's product-moment correlation coefficient.

The results showed that 1. The head of the family had a high level of community participation ($\bar{x} = 3.99$), and a moderate level of housing satisfaction ($\bar{x} = 3.54$) and high-level quality of life ($\bar{x} = 4.22$), 2. The head of the family with different personal factors, age, education level, occupation, sufficient income, family members, and mortgage had no differences in quality of life. 3. Community Participation was positively correlated with quality of life with a statistical significance at the .01 level, and 4. Housing satisfaction was positively correlated with quality of life with a statistically significant level at 0.01

Keywords: Community Participation; Housing Satisfaction; Quality of Life

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2560 - 2579) มีวิสัยทัศน์ คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ซึ่งการพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในระยะยาวได้นั้น ประเทศต้องเร่งพัฒนาปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งก็

คือการพัฒนาที่อยู่อาศัย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Streimikiene, 2015) ที่กล่าวว่า “บ้าน” หรือ “ที่อยู่อาศัย” เป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งและเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่และสุขภาพของผู้อยู่อาศัย รวมถึงเป็นมิติตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ตัวชี้วัดที่อยู่อาศัยสามารถสะท้อนถึงคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมทั้งฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในชาติอีกด้วย ซึ่ง “คุณภาพชีวิต” (WHOQOL Group, 1993) เป็นการรับรู้ความพึงพอใจและการรับรู้สถานะของบุคคลในการดำเนินชีวิตในสังคม โดยจะสัมพันธ์กับเป้าหมายและความคาดหวังของตนเอง ภายใต้วัฒนธรรม ค่านิยมมาตรฐานของสังคมสามารถจำแนกองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตได้ 4 ด้าน คือ 1. ด้านร่างกาย คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน 2. ด้านจิตใจ คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง 3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่น 4. ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) คู่ขนานไปกับยุทธศาสตร์ชาติ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ภายใต้วิสัยทัศน์ “คนไทยทุกคนมีที่อยู่อาศัยถ้วนทั่วและมีคุณภาพชีวิตที่ดีในปี 2579 (Housing For All)” โดยได้จัดทำโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองลาดพร้าว ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งภายใต้ “โครงการบ้านมั่นคง” ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่เกิดขึ้นจากปัญหาชุมชนแออัดลูกหลานน้ำสาธารณะ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อการระบายน้ำ มีเป้าหมายการพัฒนา 50 ชุมชน 7,069 ครัวเรือน ปัจจุบันมีการพัฒนาโครงการแล้วเสร็จกว่า 3,178 ครัวเรือน โดยเฉพาะในเขตสายไหม (สำนักพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง, 2566)

“การมีส่วนร่วมในชุมชน” ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นหลัก ทั้งนามธรรม เช่น การได้รับการยอมรับ การมีสัมพันธภาพที่ดีกับคนในชุมชน ฯลฯ และรูปธรรม เช่น ได้รับผลผลิต ได้รับสิ่งของหรือทรัพย์สิน ซึ่งขั้นตอนการเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน ได้จำแนกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือการร่วมคิด 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือร่วมปฏิบัติ 3. มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Cohen & Uphoff, 1980) ทั้งยังสามารถช่วยให้คุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในโครงการดีขึ้นด้วย

เนื่องจากการมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นการสร้างความสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อันจะนำไปสู่การร่วมทำกิจกรรมหรือโครงการ

บางอย่างให้บรรลุผล ส่งผลให้เกิดการรับรู้ความพึงพอใจและการรับรู้สถานะของตนเองในชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมในชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเป้าหมายและความคาดหวังของบุคคล โดยสิ่งเหล่านี้เป็นการเติมเต็มเป้าหมายชีวิต เมื่อเติมเต็มแล้วก็จะเกิดความพึงพอใจส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากการมีส่วนร่วมในชุมชนที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัย อาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับระดับคุณภาพชีวิตของบุคคล ซึ่งความพึงพอใจ หมายถึง ความยินดีหรือความรู้สึกที่เกิดจากการเติมเต็มความต้องการของบุคคลให้สมความปรารถนา ความพึงพอใจเป็นอารมณ์หรือการรับรู้ถึงประสบการณ์ที่เทียบระหว่างสิ่งที่ได้รับกับสิ่งที่คาดหวัง (Rai, 2013) สอดคล้องกับแนวคิดของ (Zhan, 1992) ที่ได้สรุปองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตว่า ควรประกอบด้วย ความพึงพอใจในเรื่องทั่ว ๆ ไป ความรู้สึก ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่า ความพึงพอใจเกี่ยวกับอาชีพการศึกษา รายได้ เศรษฐกิจ สังคม หรือชุมชน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมในชุมชน ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิต ของหัวหน้าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร โดยใช้หลักแนวคิดสุขาภิบาลที่อยู่อาศัยเป็นเครื่องมือวัดความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัย ซึ่งหลักแนวคิดสุขาภิบาลที่อยู่อาศัย เป็นการจัดการและควบคุมดูแลที่พักอาศัยและ/หรือสถาบันให้สะอาดถูกสุขลักษณะ โดยจัดการให้ได้ตามความต้องการขั้นมูลฐานทั้งทางร่างกาย จิตใจและจัดให้ปลอดภัยจากการเกิดอุบัติเหตุและการเกิดโรคระบาด (American Public Health Administration, 1951) เพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในชุมชน ระดับความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยและระดับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในชุมชนกับคุณภาพชีวิต ของหัวหน้าครัวเรือน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยกับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่อาศัยในชุมชนริมคลองลาดพร้าว (บ้านมั่นคง) เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร จำนวน 314 ครัวเรือน คำนวณจากสูตรของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้ความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นไม่เกินร้อยละ .05 ของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ได้จำนวน 177 คน จาก 7 ชุมชน เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างแล้วจะนำมาหาสัดส่วนโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Proportional Stratified Random Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างแยกตามชุมชน จากนั้นผู้วิจัยใช้เทคนิคในการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากบ้านเลขที่ของหัวหน้าครัวเรือน ที่อยู่อาศัยในชุมชนเป้าหมาย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบประมาณค่า (Rating scale) โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในชุมชน

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัย

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต 4 ด้าน ประยุกต์ข้อคำถามจากเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย เพื่อให้ชัดเจนและได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ที่สุด เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากโครงการวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชุมชน ภาคพิเศษ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ถึงผู้นำชุมชนกลุ่มเป้าหมาย 7 ชุมชน ขออนุญาตเก็บข้อมูลและขอความอนุเคราะห์ประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนรับทราบล่วงหน้าเพื่อขอความร่วมมือในการให้ข้อมูล 2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามสำหรับการวิจัยไปดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ชี้แจงขั้นตอนและรายละเอียดการตอบแบบสอบถาม 3. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ประกอบด้วย 1. ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล 2. ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้แปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ 3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แสดงลักษณะการกระจายของข้อมูล 4. ค่า t-test ใช้ในการทดสอบความแตกต่างระหว่าง

ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม 5. ค่า F-test หรือการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) สำหรับทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม ซึ่งจำแนกออกตามตัวแปรอิสระ 3 กลุ่มขึ้นไป 6. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วม ความพึงพอใจที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิต 7. การทดสอบสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 51 - 60 ปี (ร้อยละ 27.68) มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา/ระดับปวช. (ร้อยละ 29.94) มีอาชีพ รับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 38.98) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 15,000 บาท (ร้อยละ 36.72) ความเพียงพอของรายได้ มีรายได้พอใช้ไม่เหลือเงินเก็บ (ร้อยละ 40.68) มีสมาชิกในครัวเรือน 1-2 คน (ร้อยละ 30.51) มีภาระด้านที่อยู่อาศัย (ค่าผ่อนบ้าน) 2,001 - 3,000 บาท (ร้อยละ 73.45)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในชุมชน ความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิต มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการมีส่วนร่วมในชุมชนของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกรายด้านและโดยรวม

(n=177)

การมีส่วนร่วมในชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.85	.661	สูง
ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ	4.05	.719	สูง
ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.45	.737	สูง
ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.59	.712	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในชุมชนโดยรวมเฉลี่ย	3.99	.613	สูง

จากตารางที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมในชุมชนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.99$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในชุมชนอยู่ในระดับสูงที่สุดในด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ

($\bar{X} = 4.05$) และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 3.85$) ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = 3.59$)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกรายด้านและโดยรวม

(n=177)

ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านความต้องการพื้นฐานทางด้านร่างกาย	3.61	.644	ปานกลาง
ด้านความต้องการพื้นฐานทางด้านจิตใจและสังคม	3.86	.650	สูง
ด้านการป้องกันโรคติดต่อ	3.25	.484	ปานกลาง
ด้านการป้องกันอุบัติเหตุ	3.65	.525	ปานกลาง
ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยโดยรวมเฉลี่ย	3.54	.456	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.54$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยของหัวหน้าครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในด้านการป้องกันโรคติดต่อ ($\bar{X} = 3.25$) ยกเว้นด้านด้านความต้องการพื้นฐานทางด้านจิตใจและสังคมที่มีความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยในระดับสูง ($\bar{X} = 3.86$)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับคุณภาพชีวิต หัวหน้าครัวเรือน จำแนกรายด้านและโดยรวม

คุณภาพชีวิต	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านร่างกาย	3.53	.547	ปานกลาง
ด้านสุขภาพจิต	4.35	.625	สูง
ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	4.61	.662	สูง
ด้านสิ่งแวดล้อม	4.40	.533	สูง
คุณภาพชีวิตโดยรวมเฉลี่ย	4.22	.510	สูง

จากตารางที่ 3 พบว่า คุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือน โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.22$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือนด้านร่างกายอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.53$) ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับสูง ด้านสุขภาพจิต ($\bar{X} = 4.35$) ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 4.40$) และมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{X} = 4.61$)

3. ผลการทดสอบหัวหน้าครัวเรือน ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตต่างกัน หัวหน้าครัวเรือนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน คือ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ความพอเพียงของรายได้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและภาระด้านที่อยู่อาศัย มีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในชุมชนกับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือน

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในชุมชนกับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือน

(n=177)

การมีส่วนร่วมในชุมชน	คุณภาพชีวิต				
	ด้านร่างกาย	ด้านสุขภาพจิต	ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	ด้านสิ่งแวดล้อม	โดยรวม
ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	r .164*	.189*	.318**	.283**	.279**
	P .029	.012	.000	.000	.000
ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ	r .307**	.381**	.543**	.444**	.491**
	P .000	.000	.000	.000	.000
ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	r .334**	.443**	.585**	.490**	.543**
	P .000	.000	.000	.000	.000
ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	r .310**	.415**	.520**	.433**	.492
	P .000	.000	.000	.000	.000
โดยรวม	r .327**	.415**	.574**	.484**	.527**
	P .000	.000	.000	.000	.000

* หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

** หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า การมีส่วนร่วมในชุมชน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือนผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในชุมชนโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั้นหมายความว่า หัวหน้าครัวเรือนมีส่วนร่วมในชุมชนโดยรวมสูงขึ้นยิ่งมีคุณภาพชีวิตโดยรวมสูงขึ้น

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยกับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือน

(n=177)

ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัย	คุณภาพชีวิต				
	ด้านร่างกาย	ด้านสุขภาพจิต	ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	ด้านสิ่งแวดล้อม	โดยรวม
ด้านความต้องการพื้นฐานด้านร่างกาย	r .436** P .000	.487** .000	.594** .000	.574** .000	.609** .000
ด้านความต้องการพื้นฐานด้านจิตใจและสังคม	r .462** P .000	.593** .000	.628** .000	.612** .000	.669** .000
ด้านการป้องกันโรคติดต่อ	r .321** P .000	.445** .000	.426** .000	.437** .000	.474** .000
ด้านการป้องกันอุบัติเหตุ	r .312** P .000	.298** .000	.394** .000	.419** .000	.412** .000
โดยรวม	r .465** P .000	.553** .000	.623** .000	.617** .000	.657** .000

** หมายถึง มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตารางที่ 5 พบว่า ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือน ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั้นหมายความว่า หัวหน้าครัวเรือนมีความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยโดยรวมสูงขึ้นจึงมีคุณภาพชีวิตโดยรวมสูงขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมในชุมชนของหัวหน้าครัวเรือนโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.99$) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก หัวหน้าครัวเรือนซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชน มีเป้าหมายเดียวกันในการพัฒนาชุมชนให้มีความก้าวหน้าและได้มีโอกาสได้ใช้สิ่งที่หัวหน้าครัวเรือนมี เช่น สติปัญญา กำลังร่างกาย ปัจจัยสิ่งของ ฯลฯ ในกิจกรรมหรือโครงการที่จัดขึ้นในชุมชนทุกชั้นตอน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนตั้งแต่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยการมีส่วนร่วมในชุมชนของหัวหน้าครัวเรือนแต่ละด้านส่งผลให้หัวหน้าครัวเรือนรู้สึกภาคภูมิใจใน

ตนเองและมีความเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมในชุมชนสูง ถือเป็นการได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรทัย หนูสงค์ (2560) เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำของตำบลป่าขาด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเขตอนุรักษ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยของหัวหน้าครัวเรือนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.54$) ทั้งนี้เนื่องจาก ที่อยู่อาศัยของหัวหน้าครัวเรือนค่อนข้างเป็นไปตามความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ก่อให้เกิดเป็นความรู้สึกทางบวกที่เกิดจากการบรรลุ ความคาดหวัง ได้รับสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น เป็นความรู้สึกที่พอใจต่อที่อยู่อาศัย ทั้งการมี บ้านที่มั่นคงปลอดภัย สวยงาม มีสภาพแวดล้อมที่สะอาดและสามารถป้องกันโรคติดต่อได้ ในระดับหนึ่ง เช่น มีการระบายน้ำเสียที่เหมาะสม เป็นต้น ในขณะเดียวกัน หัวหน้า ครัวเรือนมีความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยบางส่วนน้อย เช่น บ้านไม่สามารถป้องกันเสียงได้ดี คลองรอบ ๆ ที่อยู่อาศัยยังไม่สะอาดเท่าที่ควร รวมถึงมีพื้นที่สีเขียวไม่เพียงพอ ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประทุม แยมสูงเนิน (2558) เรื่อง ความพึงพอใจในการจัดสวัสดิการ ด้านที่อยู่อาศัยประเภทอาคาร ที่พักอาศัยส่วนกลาง ข้าราชการกองทัพเรือ พื้นที่ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาด้านการจัดที่อยู่อาศัยและพื้นที่สาธารณะ จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.13$)

3. คุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือนโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.22$) ทั้งนี้เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนเกิดความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ ณ ปัจจุบันของตน อันเป็นผลมาจากการได้รับการตอบสนองด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ตนอยู่ อาศัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของก้าวหน้า ศรีสมบัติ (2562) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อ คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนร่วมใจพัฒนา แขวงวัดพระยาไกร เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร พบว่า 1. ในภาพรวมผู้สูงอายุในชุมชนมีสุขภาพและมีการเรียนรู้ อยู่ใน ระดับปานกลาง มีแรงสนับสนุนทาง สังคมจากบุคลากรทางสาธารณสุข และมีความเชื่อ ประสิทธิภาพแห่งตนอยู่ในระดับมาก 2. ในภาพรวมผู้สูงอายุในชุมชนมีคุณภาพชีวิตอยู่ใน ระดับสูงเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูงในด้านสัมพันธภาพ ทางสังคม รองลงมา ด้านจิตใจด้านร่างกายและด้านสิ่งแวดล้อม ตามลำดับ 3. ผลการ ทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคลากรทางสาธารณสุข ความเชื่อประสิทธิภาพแห่งตนการเรียนรู้สุขภาพและเพศ มีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุใน ชุมชนร่วมใจพัฒนาแขวงวัดพระยาไกร เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร

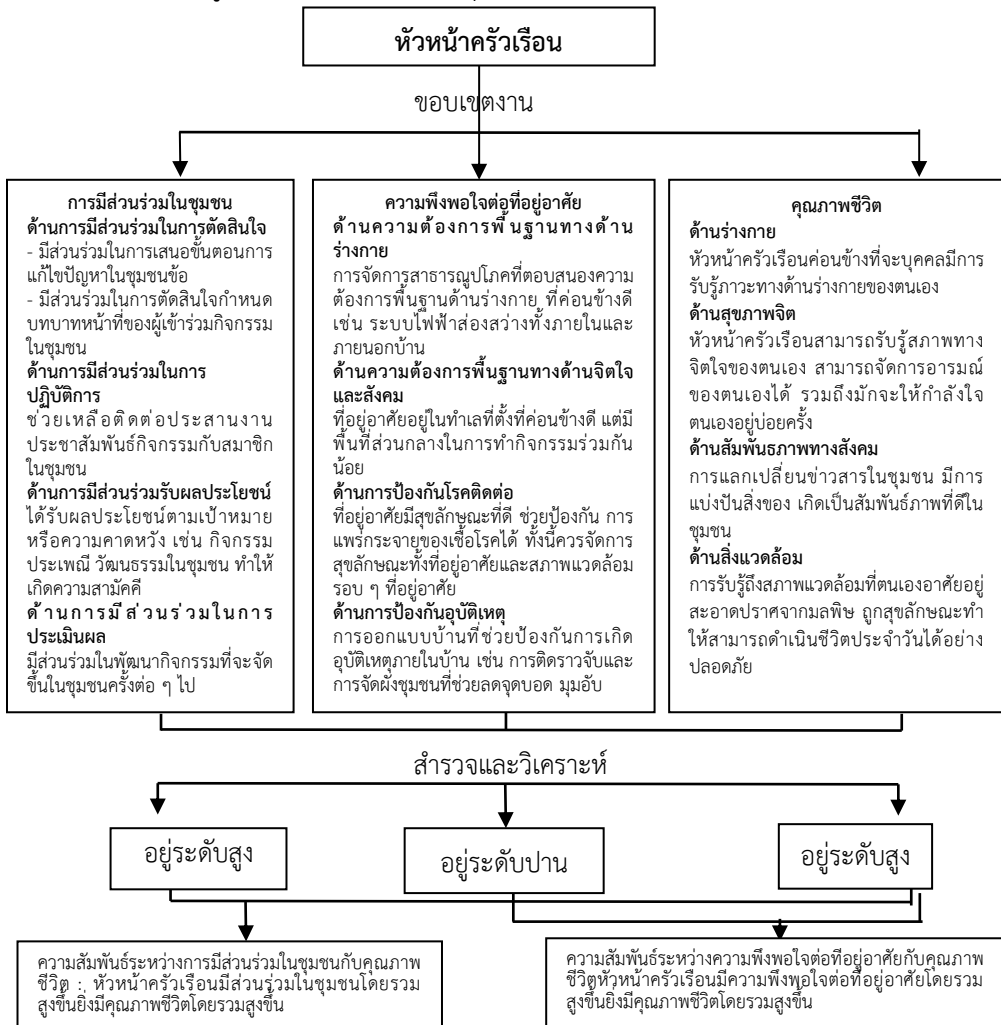
4. การมีส่วนร่วมในชุมชน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือน โดยรวม ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตโดยรวม ที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตาม

สมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก หัวหน้าครัวเรือนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน เป็นการส่งเสริมให้ หัวหน้าครัวเรือนมีพลังความสามารถในการดูแลตนเองและจัดการชุมชนได้ รวมถึงเป็นการช่วยลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน สร้างความเท่าเทียมกันอย่างทั่วถึง ผ่านกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมตามลำดับความสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Borak et al. (2020) เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและคุณภาพชีวิตในการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของประชาชนในเขตป่าชายเลนขุนดาบ้นส์ ประเทศบังคลาเทศ พบว่า การมีส่วนร่วมในชุมชนขึ้นอยู่กับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแรงจูงใจของประชาชนในการมีส่วนร่วม กับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การมีส่วนร่วมดังกล่าวมีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ผลลัพธ์แสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญในการประเมินความไม่มั่นคงทางการเมืองและนโยบายของรัฐบาลต่อความสัมพันธ์ระหว่าง 1. แรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการมีส่วนร่วมของชุมชน 2. การมีส่วนร่วมของชุมชนและคุณภาพชีวิต ตามลำดับ การค้นพบนี้มีนัยสำคัญทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Huebner et al. (2003) เรื่องการมีส่วนร่วมในชุมชนและที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ใหญ่หลังการบาดเจ็บทางสมอง การศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในชุมชนที่มากขึ้นมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมในชุมชนทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านสุขภาพจิต ด้านสัมพันธภาพทางสังคมและด้านสภาพแวดล้อม เพราะยิ่งหัวหน้าครัวเรือนมีส่วนร่วมในชุมชนทุกด้านสูงขึ้นยิ่งมีคุณภาพชีวิตแต่ละด้านสูงขึ้นตามไปด้วย

5. ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือนโดยรวม ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตโดยรวม ที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหัวหน้าครัวเรือนรับรู้ถึงความรู้สึกทางบวกที่มีต่อที่อยู่อาศัย ซึ่งความพึงพอใจและคุณภาพชีวิตเป็นเหตุเป็นผลที่สนับสนุนกัน กล่าวคือคุณภาพชีวิตของหัวหน้าครัวเรือนเป็นการรับรู้ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยและการรับรู้สถานะของตนเองในการดำเนินชีวิตในชุมชน โดยจะสัมพันธ์กับเป้าหมายและความคาดหวังของตนเอง ซึ่งความคาดหวังของหัวหน้าครัวเรือนในที่นี้คือ ที่อยู่อาศัยของหัวหน้าครัวเรือนค่อนข้างเป็นไปตามความต้องการทั้งในด้านความต้องการพื้นฐานทางด้านร่างกาย ด้านความต้องการพื้นฐานทางด้านจิตใจและสังคม ด้านการป้องกันโรคติดต่อและด้านการป้องกันอุบัติเหตุ ก่อให้เกิดเป็นความรู้สึกทางบวกที่เกิดจากการบรรลุความคาดหวัง ได้รับสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยสามารถสรุปเป็นภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้องค์ความรู้การมีส่วนร่วมในชุมชน ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิต

จากภาพที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ขอบเขตงานของหัวหน้าครัวเรือน จากนั้นทำการสำรวจและวิเคราะห์ ผลออกมาและทำการสังเคราะห์ถอดองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาการมีส่วนร่วมในชุมชน ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยและคุณภาพชีวิต ซึ่งจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมในชุมชนของหัวหน้าครัวเรือนอยู่ในระดับสูง เนื่องจาก ความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยอยู่ในระดับปานกลางและคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูง เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ระหว่างการมีส่วนร่วมกับคุณภาพชีวิตพบว่าหัวหน้าครัวเรือนมีส่วนร่วมในชุมชนโดยรวมสูงขึ้นยังมีคุณภาพชีวิตโดยรวมสูงขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยกับคุณภาพชีวิตพบว่าหัวหน้าครัวเรือนมีความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยโดยรวมสูงขึ้นยังมีคุณภาพชีวิตโดยรวมสูงขึ้น จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมในชุมชนทุกขั้นตอนในเรื่องของที่อยู่อาศัยสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของหัวหน้าครัวเรือน และสามารถตอบสนองความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยของหัวหน้าครัวเรือนได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น ยังไม่สามารถสร้างความพึงพอใจให้อยู่ในระดับสูงได้ อาจเนื่องมาจากปัจจัยบางส่วน เช่น คลองหน้าบ้านยังไม่สะอาดเท่าที่ควร บ้านไม่สามารถป้องกันเสียงได้ พื้นที่ส่วนกลางและพื้นที่สีเขียวมีน้อยเนื่องจากข้อจำกัดของขนาดพื้นที่ หากสามารถปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมต่อผู้อยู่อาศัย ทั้งบ้านเรือนและสภาพแวดล้อม ก็จะนำมาสู่ความพึงพอใจที่มากขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกันในการกำหนดนโยบายการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย เช่น การจัดหาที่ดินรัฐที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์พัฒนาให้เป็นที่อยู่อาศัยหรือพัฒนาปรับปรุงอาคารร้างให้เป็นที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย โดยคำนึงถึงหลักสุขาภิบาลที่อยู่อาศัยเพื่อตอบสนองความพึงพอใจขั้นพื้นฐานให้กับประชาชน รวมถึงมีหน่วยงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตหลังการเข้าอยู่อาศัย เช่น เสริมทักษะอาชีพตลาดนัดชุมชน ฯลฯ โดยใช้การมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นเครื่องมือในการกำหนดนโยบายเพื่อให้เกิดนโยบายส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

หน่วยงานหรือผู้ที่สนใจศึกษา ควรส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยใช้ชุมชนเป็นแกนหลักในการมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการเริ่มแรก เพื่อให้การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตระดับครัวเรือนในโครงการบ้านมั่นคงอื่น ๆ ทั้งบ้านมั่นคงเมืองและชนบท เพื่อให้ได้ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนที่มีบริบทพื้นที่ต่างกัน
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังการเข้าอยู่อาศัยในโครงการบ้านมั่นคง เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาโครงการบ้านมั่นคงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยทุกมิติ

3. ควรใช้ตัวแปรอื่นในการศึกษาคุณภาพชีวิต เช่น จิตสำนึกร่วมในชุมชน (Sense of Community) ชุมชนสัมพันธ์ (Community Relations) เป็นต้น

4. การศึกษาการมีส่วนร่วมในชุมชนและความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยอาจไม่ใช่ตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนและมีอาจใช้วัดระดับคุณภาพชีวิตได้กับทุกบริบทสังคม หากต้องการประเมินคุณภาพชีวิตควรศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องให้ถ่องแท้และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ตรงตามวัตถุประสงค์

เอกสารอ้างอิง

- ก้าวหน้า ศรีสมบัติ. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนร่วมใจพัฒนา แขวงวัดพระยาไกร เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร. *Humanities, Social Sciences, and Arts*, 12 (4), 99-118.
- ประทุม แยมสูงเนิน. (2558). ความพึงพอใจในการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยประเภทอาคารที่พักอาศัยส่วนกลาง ข้าราชการกองทัพเรือ พื้นที่กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง. (2566). *รายงานสถานะโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลองเดือนสิงหาคม 2566*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- สำนักอนามัยและสิ่งแวดล้อม. (2563). *คู่มือโครงการบ้านสะอาด อนามัยชีวบูรณ์*. กรุงเทพฯ: กรมอนามัย.
- อภิวัฒน์ บุญสาธ. (2550). *คุณภาพชีวิตของประชากรที่มีรายได้ต่ำในโครงการบ้านเอื้ออาทรกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรทัย หนูสงค์. (2560). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำ: กรณีศึกษา หมู่ที่ 1 ตำบลป่าขาด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- American Public Health Association. (1951). *Hygiene of Housing*. *American journal of public health*, 5(1), 511-515.

- Borak, A. D. et al. (2020). Community Participation and Quality of Life in Nature-Based Tourism: Exploring the Antecedents and Moderators. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 46(3), 630-661.
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1980). *Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Development Committee Center for International Studies*. New York: Cornell University.
- Huebner, R. A. et al. (2003). Community participation and quality of life outcomes after adult traumatic brain injury. *The American Journal of Occupational Therapy*, 57(2), 177-185.
- Streimikiene, D. (2015). Quality of Life and Housing. *International Journal of Information and Education Technology*, 5(2), 140-145.
- WHOQOL Group. (1993). Study protocol for the World Health Organization project to develop a Quality-of-life assessment instrument (WHOQOL). *Qual Life Res*, 2, 153-159.
- Zhan L. (1992). Quality of life: Conceptual and measurement issues. *JAN Leading Global Nursing Research*, 17(7), 795-800.